

תפ"ח 47475/10/18 - מדינת ישראל נגד א' ח'

בית המשפט המחוזי בחיפה

תפ"ח 47475-10-18 מדינת ישראל נ' ח' (עציר)

תיק חיצוני: 424758/2018

לפני הרכב השופטים:

כב' השופטת דיאנה סלע [אב"ד] כב' השופט אבי לוי כב' השופט ערן קוטון
מדינת ישראל המאשימה

נגד

הנאשם

א' ח' (עציר)

החלטה

1. לפנינו בקשת המאשימה להורות על הכנת חוות דעת פסיכיאטרית משלימה מטעם הפסיכיאטר המחוזי.

2. ביום 21.10.18 הוגש כנגד הנאשם כתב אישום המייחס לו עבירות רצח וניסיון רצח, לפי סעיפים 300(א)(2) ו-305 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: "חוק העונשין"). אליבא דכתב האישום העבירות בוצעו בידי הנאשם בערבו של יום 22.9.18. הנאשם כפר במיוחס לו ונוכח כפירתו התנהל בבית המשפט הליך הוכחות.

3. במהלך הבאת ראיות התביעה, ביום 14.12.20, העיד בבית המשפט ד"ר אלכסנדר ליסקר, אשר מטעם הפסיכיאטר המחוזי ערך ביום 31.10.18 חוות דעת פסיכיאטרית על אודות הנאשם, בעקבות הסתכלות בת כחודש ימים.

4. בחוות דעתו ציין ד"ר ליסקר שבתקופת ההסתכלות לא התרשם מקיום מצב פסיכוטי או אפקטיבי מג'ורי לאף כיוון. נמצאו מרכיבים אישיותיים אורגניים כתוצאה מפגיעות ראש ושימוש בחומרים פסיכו אקטיביים ומרכיבים פוסט טראומטיים שאינם פוגעים בבוחן המציאות ובכושר השיפוט. צוין שהתפקוד הקוגניטיבי שמור. כן הובהר שהנאשם התמצא היטב בסיטואציה המשפטית, הבין את האשמות והראיות נגדו, הכיר את הדמויות הפועלות במשפט ואת תפקידן, ונקט עמדה עקבית והגיונית להגנתו. נקבע שהנאשם מסוגל לתקשר עם בא כוחו בצורה פרודוקטיבית ויעילה. ההתרשמות היתה כי הוא יכול לעקוב אחר ההליך וליטול בו חלק.

בכל הנוגע למעשה בו הואשם, לא נמצאה עדות לכך שהנאשם היה שרוי במצב פסיכוטי או אפקטיבי מג'ורי עצמוני באותה עת. ניתן ללמוד שהיה בהשפעת אלכוהול ותרופות הרגעה, אך נטלם לפי בחירתו ורצונו החופשי, תוך ידיעה והבנה מלאה של השפעתם האפשרית והשלכותיהם על מצבו הבריאותי הנפשי וההתנהגותי. לפיכך נקבע כי הנאשם אינו לוקה במחלת נפש במובן המשפטי של המונח, מסוגל להבדיל בין טוב לרע ובין מותר

לאסור, ומודע לטיב והשלכות מעשיו כעת ובעת האירוע מושא האישום. עוד נקבע כי הנאשם מסוגל לעקוב אחר ההליך המשפטי, לקחת בו חלק כנדרש, והוא כשיר לעמוד לדין.

5. ביום 18.4.21, בעיצומה של פרשת ההגנה, לאחר שהנאשם סיים עדותו והוגשו מסמכים נוספים, הודיעה ההגנה כי היא מבקשת לשקול הגשת חוות דעת פסיכיאטרית, לאחר שפסיכיאטר מטעמה יפגוש את הנאשם במקום מעצרו. בהמשך, לאחר מספר בקשות דחייה, נבדק הנאשם בידי ד"ר טטיאנה זלז'ין וביום 27.6.21 הוגשה לתיק בית המשפט חוות דעתה.

6. בחוות דעתה ציינה ד"ר זלז'ין שברמת סבירות גבוהה, השפעת תרופת קזנקס שנטל הנאשם, בשילוב עם אלוהול, פגעה באופן ניכר בכושר השיפוט שלו במהלך האירוע מושא ההליך. הפרעה נפשית חמורה ממנה סובל הנאשם (תסמונת פוסט טראומטית) בשילוב עם גורמים נוספים, לרבות מחלת כבד, הביאה לכך שהנאשם היה חסר יכולת של ממש להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו, או להימנע מעשיית המעשה, בשל מצב השכרות שבו היה נתון כמשמעותו בסעיף 34 ללחוק העונשין. עוד לגישה, הנאשם היה תחת השפעת חומר אלוהולי בשילוב תרופות (אותן הוא נוטל במשך שנים ארוכות לפי המלצות רפואיות) וייתכן שעשה שימוש במריחואנה. בשים לב להפרעה פוסט טראומטית, למחלת הכבד ממנה סובל, ולפגיעות הראש החוזרות לרבות הפגיעה שנגרמה באירוע, כל אלו העצימו ברמת סבירות גבוהה את ההשפעה המצטברת של האלוהול בשילוב עם תרופות ו/או חומרים נוספים והביאו למצב של "דליריום" על רקע תסמונת פוסט טראומטית.

נוכח האמור, בהתחשב בגורמים שתרמו למצבו הנפשי המורכב של הנאשם, הגיעה ד"ר זלז'ין למסקנה שלפיה בעת ביצוע העבירות המיוחסות לו, אחריותו של הנאשם היתה מופחתת מאחר והוגבלה יכולתו במידה ניכרת, בשל הפרעה נפשית חמורה, להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו, או להימנע מעשיית המעשה, כאמור בסעיף 301ב(2) לחוק העונשין.

כיום, לא קיימת עדות למצב פסיכוטי חריף או אקטיבי מגורי, אך קיימים סימנים של הפרעה פוסט טראומטית. הנאשם זקוק למעקב פסיכיאטרי, לטיפול תרופתי, ולפסיכותרפיה ממוקדת טראומה.

7. נוסף על כך, ביום 19.7.21, העידה ד"ר זלז'ין בבית המשפט בהליך דן ונחקרה בידי המאשימה בחקירה שכנגד.

8. למחרת היום, נוכח חוות דעתה של ד"ר זלז'ין ודבריה בעדותה, ביקשה המאשימה כי ד"ר ליסקר יכין חוות דעת משלימה שבה יתייחס לעמדתה של ד"ר זלז'ין. כן ביקשה לאשר לה להעביר לעיונו את חוות הדעת שערכה ד"ר זלז'ין, את המאמרים שעליהם הסתמכה, ואת פרוטוקול הדיון שבו העידה. עוד ביקשה לאפשר לה להעביר לעיונו כל חומר אחר מתיק החקירה או מפרוטוקול הדיונים שלהם יזדקק.

9. ההגנה התנגדה נחרצות לבקשת המאשימה וטענה כי המאשימה מנסה לערוך מקצה שיפורים, לייצר ראיות, ולמעשה מבקשת כי תיערך חוות דעת נוספת שהיא בבחינת השלמת חקירה הנעשית לאחר תום פרשת ההגנה. לדידה של ההגנה קבלת הבקשה תביא להתארכות בלתי סבירה של ההליך, לפגיעה חמורה בהגנת הנאשם, ובעקרונית יסוד שעניינם סופיות הדיון וסדרי הדין במשפט הפלילי הבאים להבטיח הליך ראוי והוגן. לגישת ההגנה, בקשת המאשימה אינה מתיישבת עם עקרונית שהותוו בפסיקת בית המשפט העליון וחוות הדעת שהוגשה במהלך פרשת ההגנה אינה מפתיעה ואינה כוללת טענות שלא ניתן היה לצפות מראש.

ההגנה הפנתה אל תשובתו המפורטת של הנאשם לכתב האישום שניתנה ביום 26.11.18, ולחקירתם הנגדית של ד"ר ליסקר ופסיכיאטר נוסף, ד"ר ברגמן, שבדק אף הוא את הנאשם קודם לשלב ההסתכלות. כן טענה כי במהלך פרשת התביעה עלתה סוגיית שכרותו של הנאשם במשולב עם מצבו הפיזי, לרבות החומרים השונים שצרך. מכאן שסוגיות אלו בחוות דעתה של ד"ר זלז'ין לא הפתיעו את המאשימה. במהלך ההליך ההוכחות אף נחשף מחדל חקירתי חמור, שכן רמת האלכוהול בגופו של הנאשם לא נבדקה ונמדדה, בניגוד לבחינת רמת האלכוהול בגוף קורבנות עבירותיו הנטענות.

10. בתשובה ענתה המאשימה כי בקשתה מבוססת על היות ד"ר ליסקר עד מומחה מטעם בית המשפט. כן טענה כי חוות הדעת שערכה ד"ר זלז'ין הוגשה בשלב מאוחר מאוד בהליך ובה הועלו לראשונה טענות שלא נטענו מטעם ההגנה במהלך ההליך. עוד טענה שטענות אלו ואחרות שכן נשמעו במהלך ההליך לא גיבשו טענה בדבר אחריות מופחתת, וטענות ההגנה הנגזרות מחוות הדעת לא היו ידועות או צפויות. לטענת המאשימה, בחוות דעתה של ד"ר זלז'ין אף קיימות סתירות פנימיות.

גם טענותיה הדיוניות של ההגנה אינן ראויות למעמד של בכורה שכן המאשימה הגישה את בקשתה מידית לאחר עדותה של ד"ר זלז'ין, והדין מכיר באפשרות הבאת ראיות הזמה שעה

שמובאות ראיות מפתיעות. אף יכולת הנאשם להתגונן לא תיפגע שכן חוות הדעת המשלימה תועבר לעיון ההגנה מבעוד מועד והיא תוכל לכלכל צעדיה תוך הבאת ראיות לסתור אם תמצא לנכון לעשות זאת.

11. בדיון חזרו באי כוח הצדדים על עמדותיהם, והפנו לפסקי דין והחלטות אשר לשיטתם תומכים בעמדותיהם, זו בכה וזה בכה. לאחר הדיון הבהירה המאשימה כי השאלה אם עסקינן בעד הזמה או שמא עד מטעם בית המשפט טרם הוכרעה. כך או כך, אם בית המשפט ייעתר לבקשתה, אין בכוונת המאשימה להכין את ד"ר ליסקר לעדות, אלא לעדכן אותו בעניינים טכניים בלבד.

12. נתנו דעתנו להשתלשלות ההליך שתוארה לעיל ושקלנו את טענות הצדדים.

13. סעיף 165 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, שהוא הרלוונטי לענייננו (ולא סעיף 167 שאותו הזכירה המאשימה בתשובתה), מאפשר הגשת ראיות נוספות מטעם התובע לאחר

הבאת ראיות ההגנה.

כלשוננו: "בית המשפט רשאי להרשות לתובע להביא ראיות לסתור טענות העולות מראיות ההגנה ואשר התובע לא יכול היה לצפותן מראש, או להוכיח עובדות שהנאשם חזר בו מהודייתו בהן לאחר סיום פרשת התביעה".

14. בע"פ 8653/10 פלונית נ' מדינת ישראל (28.7.11) התייחס בית המשפט העליון לסעיף החקיקה האמור וקבע:

"[...] אומר רק כי לגישתי, אין מקום לפרש את הסעיף באופן דווקני המונע הבאת ראיות נוספות בכל מקרה שבו קיימת אינדיקציה מסוימת מראש לסוג טענות שעתידות להיטען על-ידי הצד שכנגד. לטעמי, גם אם הנושא הכללי שבגדרו מובאות ראיות ההגנה ניתן היה לצפייה, אין לקבוע באופן קטגורי כי לא ניתן להביא ראיות לסתורן. תחת זאת, יש לבכר מבחן נסיבתי הבוחן, בין היתר אם מידת הפרטנות שבידיעתו של התובע אכן אפשרה לו להתמודד מראש עם טענות ההגנה באופן אפקטיבי; מה היה הטעם לאי הבאת הראייה המבוקשת במועד שבו הוצגו ראיות התביעה וכיוצא באלה. גישה זו מעניקה משקל ראוי לשאיפה להגיע לחקר האמת, גם אם יש בה כדי להאריך במידת מה את מסגרת הדיון ומשכו, כל זאת בכפוף לכך שלא ייגרם עיוות דין לנאשם".

כן נאמר שם:

"בית המשפט מצא כי אפילו ידעה התביעה מראש על אודות טענת המערערת, שלפיה היא לא הייתה מודעת לעשיית המעשים בעת שביצעה אותם, הרי שהמומחים שהביאה האחרונה "התייחסו בעדויותיהם לדברים שלא היו בידיעת ב"כ המאשימה". אכן, אין דינה של הצהרת כוונת כללית כדין גיבושה לכדי מערכת טענות מורכבת הנסמכת, במידה רבה, על ידע מקצועי. המערערת הביאה לעדות מספר רב של מומחים אשר פרשו יריעה רחבה שלא ניתן היה להתייחס למלוא פרטיה מראש. במצב הדברים האמור ומשהבקשה להבאת ראיות ההזמה - גם אם הוגשה לאחר פרשת ההגנה - לא הוגשה בשלב כה מאוחר עד כי היה בקבלתה כדי לפגוע בניהול המשפט או בהגנת המערערת, איני מוצא טעם לפגם בהחלטתו של בית המשפט קמא לקבלה ולהתיר למאשימה להביא את הראיות, כפי שביקשה".

15. בענייננו, ד"ר זלז'ין חיוותה דעתה ואף העידה בבית המשפט כי אחריותו של הנאשם היא אחריות מופחתת, בהתאם לסעיף 301ב(ב)(2) לחוק העונשין. עסקינן בהוראת חוק המהווה נדבך ברפורמה בעבירות ההמתה אשר עוצבה בתיקון 137 לחוק העונשין. תוקפו של תיקון החקיקה הרלוונטי חל מיום 10.7.19.

כלשון סעיף 301ב(ב):

"על אף האמור בסעיפים 300 ו-301א, הגורם בכוונה או באדישות למותו של אדם באחת מהנסיבות המפורטות להלן, דינו - מאסר עשרים שנים:

(1) [...]

(2) המעשה נעשה במצב שבו, בשל הפרעה נפשית חמורה או בשל ליקוי בכושרו השכלי, הוגבלה יכולתו של הנאשם במידה ניכרת, אך לא עד כדי חוסר יכולת של ממש כאמור בסעיף 34 ח -

(א) להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו; או

(ב) להימנע מעשיית המעשה".

16. ברי אפוא כי ד"ר ליסקר לא יכול היה להתייחס בחוות דעתו לסוגיית האחריות המופחתת שכן מונח זה לא היה קיים כלל בעת מתן חוות דעתו, ובדיקת הנאשם נעשתה על מנת לבחון את כשירותו המהותית והדיונית. ד"ר ליסקר לא יכול היה לתת דעתו לבחינת אחריותו של הנאשם על רקע עבירת ההמתה בנסיבות של אחריות מופחתת, עבירה שטרם באה לעולם במועד שבו חיווה דעתו. גם אם ד"ר ליסקר נשאל בחקירתו הנגדית על השילוב שבין בעיותיו השונות של הנאשם לאופן תפקודו, אין בכך כדי להמעיט מן העובדה שהמאשימה לא יכולה היתה לצפות שד"ר זלז'ין תקבע בחוות דעתה שאחריותו של הנאשם היא אחריות מופחתת לפי סעיף 301ב(2) הנ"ל.

17. בהתאם לחוות דעתה של ד"ר זלז'ין מעשהו של הנאשם נעשה במצב שבו, בשל הפרעה נפשית חמורה, הוגבלה יכולתו במידה ניכרת, אך לא עד כדי חוסר יכולת של ממש (כאמור בסעיף 34 ח לחוק העונשין), להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו או להימנע מעשיית המעשה.

קביעה זו של ד"ר זלז'ין היא ללא ספק קביעה מפתיעה, וראוי לאפשר לד"ר ליסקר להתייחס אליה בחוות דעת משלימה.

18. כך הם פני הדברים גם בכול הנוגע לתשובתו המפורטת של הנאשם לכתב האישום. זו ניתנה ביום 26.12.18 בטרם תוקן החוק ובטרם נכנסה לתוקף הרפורמה בעבירות ההמתה. משכך אף לא ניתן היה לעמת את העדים השונים, ובכללם את ד"ר ליסקר, עם טענת ההגנה לאחריות מופחתת ועם קביעת ד"ר זלז'ין בהקשר זה, קביעה שנעשתה בעקבות בדיקת הנאשם לאחר שהאחרון כבר סיים את עדותו.

במאמר מוסגר נציין כי כשם שהמאשימה טרחה להבהיר ביום 22.10.19 כי לעמדתה, נוכח הרפורמה בעבירות ההמתה, חל בעניינו של הנאשם דין מקל ואין בכוונתה לטעון כי מתקיימות נסיבות מחמירות, רשאית היתה גם ההגנה להוסיף על תשובתה לכתב האישום, ולהודיע שבכוונתה לטעון לביצוע עבירת המתה בנסיבות של אחריות מופחתת על בסיס הפרעה נפשית חמורה, אך זאת נמנעה ההגנה מעשות.

19. משאלו הם פני הדברים, מתוך מטרה להגיע לחקר האמת, סבורים אנו כי יש להיעתר לבקשת המאשימה ולאפשר לד"ר ליסקר לחוות דעתו בסוגיית האחריות המופחתת אליה התייחסה ד"ר זלז'ין בחוות דעתה. כן יש לאפשר לו לעיין בחוות דעתה של ד"ר זלז'ין ובפרוטוקול הדיון שבו נשמעה עדותה.

נוכח בקשת ב"כ הצדדים יועברו לעיונו של ד"ר ליסקר גם תעודות רפואיות וחוות דעת נוספות שהוגשו בהליך דנן המתייחסות הן למצבו הפיזי והן למצבו הנפשי של הנאשם. עוד יועבר לעיונו פרוטוקול הדיונים שבהם העידו הרופאים והמומחים שערכו את חוות הדעת ואת התיעוד הרפואי, וכן יועבר לעיונו של ד"ר ליסקר פרוטוקול הדיון שבו העיד הוא עצמו.

בכול הקשור לחומרים נוספים תביא המאשימה את מבוקשו של ד"ר ליסקר לפתחנו ואנו נחליט באופן קונקרטי ביחס למסמכים אלו או אחרים.

20. חוות הדעת המשלימה של ד"ר ליסקר תוגש עד ליום 29.9.21.

כאמור בהחלטה שניתנה ביום 25.8.21 עדותו של ד"ר ליסקר תישמע, לאחר הגשת חוות הדעת, **ביום 13.10.21 החל משעה 13:00** אלא אם ההגנה תודיע מבעוד מועד ולא יאוחר מיום 4.10.21 כי היא מוותרת על חקירתו הנגדית של ד"ר ליסקר בכול הנוגע לחוות דעתו המשלימה.

המזכירות תשלח את ההחלטה לצדדים, ללשכת הפסיכיאטר המחוזי, ולד"ר ליסקר במרכז לבריאות הנפש "שער מנשה", ותוודא קבלתה.

ניתנה היום, כ"ב אלול תשפ"א, 30 אוגוסט 2021, בהעדר הצדדים.

ע. קוטון, שופט

א. לוי, שופט

ד. סלע, סגנית הנשיא
[אב"ד]